

Київський
університет
імені Бориса
Грінченка

Uniwersytet
Mikołaja
Kopernika w
Toruniu

Мелітопольський
державний
педагогічний
університет імені
Б. Хмельницького

Уманський
державний
педагогічний
університет
імені П. Тичини

Consortium
scientifico-éducatif
international
Lucien Febvre

ДУ «Інститут
всесвітньої
історії
НАН України»

NAD WISŁĄ I DNIEMPREM

POLSKA I UKRAINA
W PRZESTRZENI
EUROPEJSKIEJ –
PRZESZŁOŚĆ I
TERAŻNIEJSZOŚĆ

НАД ВІСЛОЮ І ДНІПРОМ

ПОЛЬЩА І УКРАЇНА
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ
ПЕРСПЕКТИВІ –
МИНУЛЕ
І СУЧАСНІСТЬ

2017
ТОМ 1

Торунь-Київ 2017

ЗМІСТ

Ігор Срібняк ДОСКОНАЛІСТЬ ІСТОРИКА	3
--	---

Ольга Морозова УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА В ТВОРЧОСТІ ОМЕЛЯНА ВІШКИ	7
--	---

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМИНИ

Ігор Кривошея ОСВІТНІ «ПРОЕКТИ» ПОЛЬСЬКИХ АРИСТОКРАТІВ	12
ПОТОЦЬКИХ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (XVIII – XIX СТОЛІТТЯ).....	12

Юлія Ярцун «ПАТРІОТИЧНИЙ ГАРДЕРОБ» ШЛЯХТИ КИЇВЩИНИ В СЕРЕДИНІ XIX СТОЛІТТЯ	19
--	----

Jaroslav Serednicki ZWYCIĘSTWO SZABLI UKRAIŃSKIEJ W BITWIE Z KAWALERJĄ BOLSZEWICKĄ NA PODOLU. WOJNA POLSKO-BOLSZEWICKA 1919-1921 r	23
---	----

Ігор Срібняк «ПОЧУТТЯ ВЕЛИКОГО ОBOB'ЯЗКУ, ПОКЛАДЕНОМУ НА ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ БАТЬКІВЩИНОЮ...»: ЗАСНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЧНИХ КУРСІВ ШТАБНИХ СТАРШИН У ТАБОРІ КАЛІШ (ПОЛЬЩА) У 1921-1924 рр.....	24
---	----

Олена Гуменюк УКРАЇНСЬКІ МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПОЛЬЩІ: ТИПОЛОГІЗАЦІЯ І ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ (1920 – 1939 рр.)	33
--	----

Віктор Гудзь, Віталій Гудзь ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА НАПРИКІНЦІ XX СТОЛІТТЯ.....	40
--	----

Володимир Головченко УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ФОРМУВАННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИН У ДУСІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА	43
--	----

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Ярослав Попенко КОРОЛІВСЬКА РУМУНІЯ В УМОВАХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПОЧАТОК ОКУПАЦІЇ БЕССАРАБІЇ	52
--	----

Мілана Срібняк «...ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ВЕСТИ УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ ПРАЦЮ»: ДО ІСТОРІЇ ТЕАТРУ В ТАБОРІ ФРАЙШТАДТ (АВСТРО-УГОРЩИНА) у 1916-1917 рр.....	61
---	----

Артур Бабенко ФІНАНСОВИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ УНР В ЕМІГРАЦІЇ (1921-1923): ДЖЕРЕЛА НАДХОДЖЕНЬ ТА ОСНОВНІ СТАТТІ ВИДАТКІВ.....	65
--	----

Валерій Власенко МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ Й УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ НА БАЛКАНАХ.....	69
--	----

СОЦІУМ

Лідія Распутіна СКАРБИ З МОНЕТАМИ I–V СТОЛІТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ СЕРЕДНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я З ОСЕРЕДКАМИ АНТИЧНОСТІ.....	74
---	----

закордонні кооперативи, яким свого часу надавались значні позики та субсидії. Борг кооперативів обчислювався 16 млн. п.м. Ці кошти могли би дозволити покращити ситуацію для українських урядовців, однак кооперативи не мали відповідних коштів і не могли направити необхідну суму урядові УНР.

Відсутність коштів та можливостей перебування на території Польщі змусило уряд значно скоротити штати. На засіданні 23 квітня 1923 року було прийнято рішення про переїзд до нового місця перебування лише 24 працівників¹. Хоча навіть така кількість, на думку державного контролера була завеликою. Він зазначав: «Коли навіть погодитись з тим, що всі присутні тут міністри, котрих налічується 10 осіб, мусять переїхати в нове місце осідку, то в усякому разі

1 Вовк Ю. Організація діяльності уряду УНР в екзилі у 1920 - 1923 рр. / Юрій Вовк // Вісник Львівського університету. – 2012. – №56. – С. 88–94.

число урядових осіб інших рангів (від 3 до 4) всього 14 осіб, намічених Радою Міністрів для переїзду, слід визнати занадто великим, непосильним для нашого скарбу. Вважаю необхідним, аби було переведено далі скорочення з тим, щоб загальне число осіб, які переїдуть до нового осідку не перевищувало 16»².

Не зважаючи на постійну відсутність коштів урядовці УНР змогли налагодити співпрацю між різноманітними групами української еміграції. Проводити культурно-просвітницьку роботу та організовувати школи і навчальні курси для військових. Підтримувати українське студентство. Проводити дипломатичну діяльність. Залучати міжнародну допомогу, зокрема і для підтримки чисельної кількості військових.

2 ЦДАВО України. – Ф. 1065. – Оп. 2. – Спр. 542. – Арк. 61–61 зв.

Валерій Власенко,
Сумський державний університет

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ Й УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ НА БАЛКАНАХ

Питання об'єднання української політичної еміграції для боротьби за відновлення національної державності було актуальними впродовж усього міжвоєнного періоду і турбувало різні її суспільно-політичні середовища. Після поразки II Зимового походу Армії УНР у жовтні-листопаді 1921 р., коли лідери еміграції зрозуміли, що повернення на Батьківщину відкладається на невизначений термін, починається обговорення питання про об'єднання зусиль різних політичних партій, організацій та груп щодо вирішення цього питання.

Важливим аспектом цього об'єднання було збереження емігрантами своєї національної ідентичності. Один із засобів досягнення цієї мети – створення інституції, яка б збирала і зберігала різноманітні матеріали про національно-визвольну боротьбу українського народу. Ініціативу в цій справі виявили українські емігранти в Чехословаччині, які вирішили заснувати в Празі Музей визвольної боротьби України (МВБУ).

Питання створення, діяльності і ліквідації МВБУ та подальшої долі основної частини його матеріалів під назвою «*Празький архів*» знайшли ґрунтовне висвітлення у моногра-

фічних дослідженнях³, збірниках матеріалів конференцій⁴, численних статтях у науковій періодиці та наукових збірках⁵. Менше уваги

3 Grimsted P. K. Trophies of War and Empire: The Archival Heritage of Ukraine, World War II and the international politics of restitution / P. K. Grimsted. - Cambridge, Massachusetts: Harvard UP, 2001. – 749 p.; Мушинка М. Музей визвольної боротьби України та доля його фондів: Історико-архівні нариси / М. Мушинка; Держкомархів України, Асоціація українців Словаччини, Наук. т-во ім. Шевченка у Словаччині. – К.: [б. в.], 2005. – 162 с.; Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій) / М. Г. Палієнко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Темпора, 2008. – 688 с.; Боряк Т. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945-2010) / Т. Боряк; М-во культури України, Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – 544 с. та ін.

4 Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení. Sborník příspěvků z conference (Praha, 12.-14. října 2005) = Музей визвольної боротьби України. До 80-ї річниці заснування. Зб. мат. конф. (Прага, 12-14 жовтня 2005 р.) / Sestavila D. Petišková; Národní knihovna České republiky, Slovanská knihovna. – Praha, 2006. – 282 s.

5 Лозенко Л. Празький український архів: історія і сьогодення / Л. Лозенко // Архіви України. – 1994. – № 1/6. – С. 18–30; Кентій А. В. Фонд «Український музей у Празі» ЦДАГО України як складова «Празького Архіву» / А. В. Кентій // Архіви України. – 2000. – № 1/3. – С. 43–49; Палієнко М. Г. Українські архівні центри за кордоном / М. Г. Палієнко // Нариси з історії архівної справи в Україні. – К., 2002. – С. 537–558 та ін.

приділено проблемі співпраці МВБУ з осередками української еміграції в різних країнах-реципієнтах. Саме тому автор поставив собі за мету висвітлити питання взаємодії МВБУ з українськими емігрантами на прикладі балканських країн (Болгарія, Румунія, Югославія).

Ініціаторами створення Музею виступили професори Українського вільного університету в Празі, перш за все Дмитро Антонович, який був директором МВБУ від дня його заснування і до смерті вченого. 16 січня 1925 р. утворена ними спеціальна комісія підготувала статут Товариства Музею визвольної боротьби України (ТМВБУ). Наприкінці травня 1925 р. академік Іван Горбачевський обговорив справу створення МВБУ із заступником міністра закордонних справ Чехословаччини Вацлавом Гірсою та радником міністра Зено Завазalom. Обидва погодилися підтримати справу, але без дотацій уряду. Це дало можливість розпочати збір матеріалів. Власником Музею стало ТМВБУ, установчі збори (22 члени-фундатори) якого відбулися 23 травня 1925 р., а перші загальні збори – 28 травня. Згідно із статутом ТМВБУ, головна його мета – «наукове вивчення всього, що торкається визвольної боротьби, шляхом збирання, переховування, опису всіх предметів і матеріалів, зв'язаних з цими завданнями, та уможливлення на їх підставі наукової праці (§ 2)»¹. У міжвоєнний період головами Товариства були І. Горбачевський (1925-1935), Степан Смаль-Стоцький (1935-1938), Андрій Яковлів (з 1938)².

Членами ТМВБУ були і представники громадських організацій української еміграції в країнах Південно-Східної Європи колишній член військової місії УНР в Румунії полковник Діомид Антончук (член управи з 16 квітня 1928 р.), голова Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР в Румунії Кость Мацієвич та представник військового міністра УНР на Балканах і в Туреччині полковник Василь Филонович (з квітня 1935 р.)³. За постійну допомогу Музею збірками експонатів чи грошових коштів управа ТМВБУ періодично кооптувала до складу Товариства українських емігрантів з різних країн в якості членів-співробітників. Так, 30 березня 1935 р. співробітниками стали д-р Володимир Виноградник, член Громадсько-допомогового комітету української еміграції в Румунії Дмитро Геродот (Івашин),

голова управи Українського товариства «Просвіта» (УТП) в Загребі, провідник ОУН в Югославії Василь Войтанівський, голова управи Української громади в Болгарії, член правління Українсько-болгарського товариства Михайло Парашук⁴.

Серед жертводавців Музею були й представники української еміграції в країнах Південно-Східної Європи. До 1 серпня 1925 р. до нього надійшли матеріали від П. Андрієвського (листування з емігрантами в Болгарії), Наталії Геркен-Русової (Бухарест, малюнки та листування з іноземцями)⁵, до 1 грудня 1925 р. – від Юрія Вовка (листування з Левом Геркен, малюнки Н. Геркен⁶), Д. Геродота (Бухарест, матеріали про громадське життя української еміграції в Бессарабії), Н. Геркен-Русової (матеріали з Італії), Дмитра Дорошенка (фото українського хору в Болгарії, документи про місію Товариства Українського Червоного Хреста в Белграді⁷), Д. Линчука (конверт НДМ УНР в Румунії), Олександра Лотоцького (фото Юрія Гасенка, бюлетені пресового бюро НДМ УНР в Румунії, програми Шевченківського свята в Бухаресті та II Конференції української еміграції в Румунії⁸), з 1 грудня 1925 р. до червня 1930 р. – від Юрія Русова (Бухарест, про життя еміграції в Румунії, збірка паспортів) та Н. Геркен-Русової (художні і літературні твори, матеріали про діяльність у Румунії)⁹, у 1934-1935 рр. – від Д. Антончука (книги, вирізки з іноземної преси про Україну), Стефана Богдановича (Бухарест, власноруч намальований образ козацької могили), Миколи Бутовича (Югославія, гравюри, екслібриси), д-ра Володимира і Ярослава Виноградників (Бухарест, фотографії, листи, примірники власних праць¹¹), В. Войтанівського (Загреб, брошури, збірка українки з югославської преси), проф. Івана Ганицького (Бухарест, книги Павла Житецького 1876 та Івана Левицького 1891 р. з автографом автора),

4 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 1, inv. № 4, arch. 172ob; inv. № 6. У списку співробітників ТМВБУ, що був затверджений 30 березня 1935 р. олівцем дописані ще такі прізвища емігрантів: Денис Маєр-Михальський, Гнат Порохівський, Василь Трепке, а також близько 10 уродженців Буковини.

5 Виказ перших жертводавців до «Музеї Визвольної Боротьби України» за час до 1 серпня 1925 // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1925. – Ч. 2. – С. 3.

6 Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО), ф. 269, оп. 1, спр. 458, арк. 47.

7 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 458, арк. 6.

8 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 458, арк. 18-21.

9 Виказ жертводавців до «Музеї Визвольної Боротьби України» за час від 1 серпня до 1 грудня 1925 // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1925. – Ч. 2. – С. 3-4.

10 Виказ жертводавців до «Музеї Визвольної Боротьби України» за час від 1 грудня 1925 року // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1930. – Ч. 3. – С. 4.

11 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 460, арк. 14-15.

1 Витяг із Статуту Товариства «Музей Визвольної Боротьби України» // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1925. – Ч. 1. – С. 3.

2 Мушинка М. Музей визвольної боротьби України та доля його фондів: Історико-архівні нариси. – С. 19-22.

3 Národní archiv České republiky (NAČR), f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 1, inv. № 3, arch. 7-8; inv. № 4, arch. 174ob.

Н. Геркен-Русової (власні малюнки), Руського народного просвітнього товариства (*Руске народне просvitne druztvo* (РНПД), Рускі Керестур, календарі), Миколи Овсійка (Подебради, друковані видання, архівні матеріали про перебування в еміграції, в тому числі в Болгарії), професора М. Паращука (Софія, форма бюсту Олександра Кошиця, українсько-болгарські видання), доцента Ю. Русова (власні наукові праці, румунська преса і книги), В. Филоновича (Прага, книги військової тематики, українські видання в балканських країнах), Богдана Шемета (Бухарест, фотографії)¹, у квітні – вересні 1935 р. – від Д. Антончука (часописи, матеріали про театральну діяльність української еміграції), М. Бутовича (екслібрис Вагилевича), М. Паращука (фотографії скульптур), Українського товариства «Просвіта» в Загребі (звіт)², з вересня 1935 р. до жовтня 1936 р. – від Д. Антончука (часописи і книги), В. Войтанівського (матеріали україністики з югославської преси), М. Паращука (фотографії скульптур), РНПД у Руському Керестурі (Історичний календар «*Рідного слова*»³), Ю. Русова (фотографії, наукові праці), В. Филоновича (книги, журнали, негативи, кліше, 13 пакунків власного архіву в депозит до 1.01.1960 р.)⁴, з жовтня 1936 р. до 1 жовтня 1937 р. – від Д. Антончука (ноти, брошури, листівки, часописи, малюнки), Д. Геродота (бюлетені, книги), Н. Геркен-Русової (власні малюнки, програмки, обкладинки книг, матеріали Шевченкіани), О. Лук'яновича (Бухарест, календар), М. Паращука (плакати), Ю. Русова (каталоги, примірники власних праць), редакції бюлетеню «*Українтаг*» (Бухарест, бюлетені), В. Филоновича (журнали)⁵.

Іноді експонати до МВБУ надходили не безпосередньо від українських емігрантів у балканських країнах, а за посередництвом осіб, які проживали в Чехословаччині, наприклад, полковника В. Филоновича або члена ОУН Олега Ольжича (Кандиба). Так, у середині 1930-х рр. один пакунок із вирізками з газет на українську тематику голова управи УТП в Загребі В. Войтанівський передав до Музею через О. Ольжича⁶.

Зауважимо, що матеріали про діяльність української еміграції, в тому числі і в Югосла-

вії, надходили і після закінчення Другої світової війни. Так, у 1946 р. організатор українського сокільсько-січового руху, колишній голова Товариства «*Сокіл-Батько*» Іван Боберський, який тоді мешкав у м. Тржич (*Tržič*) у Словенії надіслав МВБУ декілька десятків паунків із свого власного архіву (листування 1921-1943 рр., примірники української преси)⁷.

У Музеї були зібрані авторські колекції книг, відбитків статей та окремих розділів у збірках. Наприкінці 1937 р. книгозбірня МВБУ налічувала 1271 найменування, в тому числі Володимира Виноградника – 4, Мортирія Галіна – 1, Ю. Гасенка – 1, Михайла Гетьмана – 1, Н. Геркен-Русової – 1, К. Маціевича – 1, Ю. Русова (всі з Румунії), Івана Орлова (Болгарія), Миколи Храпка (Болгарія, Чехословаччина), Б. Шемета (Румунія, Німеччина)⁸.

В експозиції МВБУ виставлялися колекції українських емігрантів з країн Південно-Східної Європи та тих, хто опікувався ними. Так, у книгосховищі Музею зберігалися бібліотеки та книги окремих авторів, в тому числі Д. Антончука (Румунія, Чехословаччина), М. Овсійка (Болгарія, Чехословаччина), В. Филоновича (Болгарія, Чехословаччина), залі засідань – бібліотека й архівні матеріали К. Маціевича (Румунія, Чехословаччина), депозитні матеріали М. Бутовича (Німеччина, Чехословаччина, Югославія), «*сходинах на піддашшю*» – архівні матеріали установ, в тому числі і Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР в Румунії, кімнаті на музейному поверсі – архівні матеріали різних осіб і установ, в тому числі депозитні теки В. Филоновича⁹.

У залі № 1 були розміщені скульптурні твори – Ю. Русова (портрети Ольги Базилевської (Русової) та Дмитра Донцова), на стіні краєвидів – твори С. Богдановича («*Козацька могила*»), Ю. Русова («*Козацька могила*», «*Куток парку з білими ліліями у Вінниці*» та «*Вулиця в Соренто*»), Н. Геркен-Русової («*Морський берег в Соренто*»), у відділі сюжетного мистецтва – картина Н. Геркен-Русової («*Версаль*»)¹⁰; залі № 2 на правій стіні з пристінками експонувалися художні твори – акварелі Н. Геркен-Русової («*Каплиця в Ізмаїлі на Дунаї, де відбулася зустріч російського імператора Миколи Із представниками Задунайської Січі*»), у простінку біля вікна – екслібрис М. Бутовича¹¹.

1 Новіші дари для Музею ВБУ // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1935. – Ч. 8. – С. 12-14.

2 Новіші дари для Музею ВБУ // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1935. – Ч. 9. – С. 11-12.

3 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 461, арк. 46-47.

4 Новіші дари для Музею ВБУ // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1936. – Ч. 11-12. – С. 10-13.

5 Новіші дари для Музею ВБУ // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1937. – Ч. 17. – С. 4-6.

6 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 468, арк. 161.

7 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 463, арк. 106-109, 122-123, 131, 146, 151, 171-172, 189-190; спр. 469, арк. 45.

8 Авторська книгозбірня // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1937. – Ч. 18. – С. 6-8.

9 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 2, inv. № 11, arch. 2-4, 7-8.

10 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 2, inv. № 12.

11 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 2, inv. № 11, arch. 2-4, 7-8.

Шевченкіана як окремий відділ МВБУ була представлена також розвідками і замітками про Т. Шевченка у зарубіжній пресі, в тому числі в газеті «Литературен глас» (Софія, 1934), що надійшла до Музею від українських емігрантів у Болгарії, листівками, портретами і програмками Шевченківських свят у Румунії, портретами Т. Шевченка авторства Ю. Русова (2 скульптурні погруддя) та М. Харченка (мальований) з Нової Загори в Болгарії¹.

30 травня 1935 р. у приміщенні філософського факультету Карлового університету відбулася академія (урочисте засідання) з нагоди 10-літнього ювілею МВБУ. Вітальні телеграми й ювілейні пожертвування надіслали Українські громади в Белграді і Софії, Союз українських організацій в Болгарії, Громадсько-допомоговий комітет в Румунії, Українсько-болгарське товариство в Софії, М. Галін з Акермана, В. Виноградник з Бухареста².

Оскільки МВБУ отримував багато різноманітної літератури, яка часто дублювалася, то з неї формували міні-бібліотеки (комплекти книжок) для передачі громадським організаціям української еміграції, які мали в цьому потребу. Так, у січні 1934 р. Українське об'єднання в Чехословаччині висловило вдячність керівництву Музею за подаровані ним 5 бібліотек (по 40 книжок в кожній). Через В. Филоновича 3 бібліотеки надійшли до українських організацій в Югославії. У червні того ж року Гурток старших пластунок «Україна» в Празі подякував МВБУ за надані комплекти книжок, що були надіслані УТП в Загребі й іншим українським організаціям в Югославії³. У 1926 р. Директор Музею Д. Антонович листувався з відомим українським громадським діячем, істориком і письменником Миколою Стороженком, який проживав у м. Біла Церква (*Bela Crkva*) в Югославії. Д. Антонович надсилав йому власні твори, видання Українського історично-філологічного товариства та дубльовані примірники літератури, що надходила до МВБУ⁴.

27 червня 1933 р. відбулися загальні збори ТМВБУ, які звернулися до українців із закликом вважати 22 січня Днем МВБУ та підтримати розпочату ним у жовтні 1932 р. справу збору коштів на будівництво Українського дому (УД) в Празі. У Бухаресті пожертви приймав

Д. Геродот, Софії – М. Паращук⁵. Безпосередньо цією справою займалися Комісія Українського дому, членом якої був Д. Антончук, та «збіркова організація», що складалася з керівника, діловода, референтів, співробітників, місцевих комітетів та уповноважених. Референтуру, що охоплювала Буковину, Бессарабію, Румунію (Регат), Великобританію і Канаду, очолював Д. Антончук, Болгарію, Туреччину, Югославію, Далекий Схід (Маньчжурія), Естонію, Латвію, Литву, Фінляндію – В. Филонович і Микола Битинський⁶. Уповноваженими по Бессарабії були М. Галін, І. Ганицький та Івашко, Румунії – Громадсько-допомоговий комітет і Д. Геродот, Югославії – голова управи Української громади в Белграді Василь Андрієвський і голова управи Союзу українських організацій в Югославії Пилип Чорний⁷.

Серед перших жертводавців на УД в Празі були Д. Антончук (100 чеських корон), К. Мацієвич (20 ч. к.) та В. Филонович (25 ч. к.)⁸. Вперше узагальнені дані «збіркової» акції на Український дім були оприлюднені на загальних зборах ТМВБУ, що відбулися 20 квітня 1936 р. Згідно з ними, з жовтня 1933 р. до 1 березня 1936 р. у Чехословаччині було зібрано 50 233 ч. к., Польщі з Галичиною і Волинню – 45 692 ч. к., США – 41 153 ч. к., Англії (пожертва Якова Макогона) – 29 920 ч. к., Канаді – 16 045 ч. к., Румунії з Бессарабією і Буковиною – 13 342 ч. к., або 57 589 леїв, 46 амер. дол., 720 ч. к.⁹ Загалом до 1938 р. на будівництво УД від українських емігрантів із Югославії надійшло 338 динарів, емігрантських організацій у цій країні – 263 динари, емігрантів з Болгарії – 2 395 левів та 20 ч. к., емігрантських організацій – 2 634 леви, емігрантів з Румунії (Регат – старе королівство) – 18 429 леїв та 54,4 ч. к., емігрантських організацій – 5 664 леї, емігрантів з Бессарабії – 4 238 леїв, 220 ч. к. та 1 амер. дол., емігрантських організацій – 1 200 леїв¹⁰.

5 22 січня – День Музею Визвольної Боротьби України // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1934. – Ч. 4. – С. 1.

6 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 67, inv. № 879, arch. 4.

7 NAČR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 2, inv. № 7, arch. 12.

8 Музей Визвольної Боротьби України. Перший список пожертв, одержаних на Український Дім у Празі // Гуртуймося. – Прага, 1933. – Ч. X. – С. 60-61; На Український Дім у Празі // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1934. – Ч. 4. – С. 2-3.

9 Загальні Збори Т-ва «Музей ВБУ» в Празі // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1936. – Ч. 12-13. – С. 8.

10 Підраховано автором за: Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1934. – Ч. 4. – С. 4-6; Ч. 5. – С. 5-8; Ч. 6. – С. 3-4; 1935. – Ч. 7. – С. 3-4; Ч. 8. – С. 4-6; Ч. 9. – С. 3-6; 1936. – Ч. 10. – С. 3-4; Ч. 11. – С. 6-7; Ч. 12-13. – С. 2-4; Ч. 14. – С. 2-3; 1937. – Ч. 15. – С. 5-7; Ч. 16. – С. 3-4; Ч. 17. – С. 2-3; 1938. – Ч. 18. – С. 3; Ч. 19. – С. 7-8.

1 Наріжний С. Шевченкіана в Музеї Визвольної Боротьби України (1936-1941) / С. Наріжний. – Прага: «Пробоем», 1941. – С. 6-7.

2 Свято десятиліття Товариства «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі // Вісти Музею Визвольної Боротьби України. – Прага, 1935. – Ч. 9. – С. 9.

3 ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 460, арк. 1, 23.

4 ЦДАГО, ф. 269, оп. 2, спр. 14, арк. 4-5зв, 12-14зв, 28-52.

29 червня 1939 р. відбулося урочисте відкриття МВБУ у власному Українському домі за адресою: Прага-Нусле II, вул. Горимирова, 6. Серед жертводавців-добродіїв МВБУ (ті, хто пожертвував більше 25 амер. дол. або 500 ч. к.) були Д. Антончук (Прага), В. Виноградник (Бухарест), М. Галін (Акерман), Д. Геродот (Бухарест), жертводавців-фундаторів Українського дому (ті, хто пожертвував більше 10 амер. дол. або 200 ч. к.) – д-р Петро Белей (Атаки), Стефанія Кімініч (Бухарест), Микола Коропецький (Бухарест), Українська громада в Гевані (нині в межах румунського міста Пітешті), Українське культурно-спортивне товариство «Буковина» в Бухаресті¹.

¹ NACR, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 3, inv. № 21.

Отже, українська еміграція в країнах Південно-Східної Європи активно співпрацювала із Музеєм визвольної боротьби України в Празі. Ця співпраця відбувалася за кількома обопільними напрямками – передача Музею різноманітних матеріалів про українську еміграцію, збір коштів на потреби МВБУ й Українського дому в Празі, обмін літературою та пресою, постачання Музеєм українським емігрантам міні-бібліотек у країнах перебування. Окремі представники української еміграції в балканських країнах були членами Товариства Музею визвольної боротьби України, фундаторами і жертводавцями МВБУ та Українського дому.